

סימן ח

בענין היתר עגונה*

בעז"ה. יום ועש"ק כ"א אייר לסדר ולפרט ואולך אתכם קוממיות (תרס"ג) לפ"ק.

המח"י חיים יתן חיים ארוכים וטובים ומתוקנים לכבוד איש חי רב פעלים מקבצאל, ראש גולת אריאל, ה"ה כבוד ידיד עליון ויראיו וידיד כל ישראל, וידיד נפשי עוז האהוב והחביב לנו עד לאחת ה"ה הרב הגאון הגדול האמיתי חר"ב סיני ועוקר הרים המפורסם ברוב גאונו וצדקתו בכל איים ועברים, כבוד קדושת שמו מפארים, שכ"ת מו"ה דוד פרידמן נ"י הגאב"ד דק"ק קארלין יצ"ו הי"ד עמו וככל דרכיו ישכיל ויצליח, ויהי' לו ולכל הנלוים אליו חיים ושלוש עד העולם אכיה"ר.

ואחדש"ת הרמה באתי לכתוב לכבודו נ"י אודות שתי העגונות מק"ק קאידינאו אשר שם האחת פיגא ושם השני שרה אשר כתב כת"ר נ"י תשובה ארוכה להתירן מכבלי העיגון בכמה צדדי היתר כפי רוחב דעתו הגדולה.

והנה כבוד הגאב"ד דק"ק הנ"ל שלח לי העתקה מכתב ידו הקדושה וביקש גם ממני להצטרף להתירא בזה, וכאשר כתב כת"ר נ"י בתשובתו הרמתה בסוף התשובה אשר כתב בהתירא דאשה השני אשת הר"מ לובאוויץ כי רצונו שיסכימו בזה עוד שני רבנים גאוני דורנו הלנים בעומקא של הלכה.

והנה אף שבאמת אין דברי כבוד הדר"ג נ"י צריכין חיזוק וכל דבריו ופסקיו נכונים להלכה ברורה ולא נצרך כלל להסכמה שלי, מ"מ כיון שרצונו של אדם זהו כבודו, אבוא למלאות רצון כבודו נ"י בזה, ואי"ה לאחר ש"ק הבע"ל אשלח להגאב"ד דק"ק הנ"ל גם הסכמתי בזה להתירא, ואולי אמצא עוד איזה טעמים להתירא, ולהוסיף על דברי כת"ר נ"י, ונכאשר מנו חז"ל במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם להיות שומע ומשיב שומע ומוסיף, אזי יהיה מה טוב. אך כעת באתי לכתוב לכבודו נ"י, כי יען כעת אשר עברתי על דברי תשובתו הרמתה מצאתי בו איזה דברים אשר לא זכיתי להבין דברי קדשו בזה, ולכן באתי להציען לפני כת"ר נ"י, ולכן באתי לבקש מכבודו שימחול להשיבני על זה, כי וודאי כל דבריו נכונים וברורים להלכה, אך אפשר שלא ביאר יפה כוונתו בכתב, וזה החלי בעזר השם.

ראשון לציון לא זכיתי להבין מה שהוצרך כת"ר להאריך בראיות משני האנשים שהעידו

* תשובה זו של הרד"פ מקרדין זצ"ל קבלנו מהרב יוסף סיוצקי ותודתנו נתונה לו בזה.

עליהם שנטבעו בים, הלא הם הענוך גינזבורג ומשה לובאוויץ בעלי הנשים פיגא ושרה, מעדות של האשה פיגא שהעידה שבעלה נסע עם שותפו מ' לובאוויץ לקנות ברזל ישן, ונסעו על העגלה של בעלה והכירה העגלה, וגם מעדות של האשה הדסה לאה שהעידה איך שהיא מכירה אותם, והיו בביתה והכירה ג"כ העגלה, ועדותו של יונה בערמאן שהעיד ג"כ שהם נסעו, אשר לענ"ד אין מזה שום ראיה שהם הם באו על הספינה לקנות ברזל ונטבעו, דהרי כבר מבואר בב"ש בסימן י"ז ס"ק ס"ט וכן בכל דברי תשובות הגאונים האחרונים דהא דקיי"ל דמעידין על סימני בגדים בכלים דלא מושלי אנשי, היינו אם נמצא הכלים על הנטבע בעצמו, אבל אם נמצא הכלים סמוך לשפת הנהר והכירו בסימנים שהם הבגדים של בעלה, אין מעידין, דיש לחוש דבעלה של האשה הנאבד הפשיט הבגדים והניח כאן ולבש בגדים אחרים ואזיל לעלמא, והנטבע הוא איש אחר, וכ"ש בנד"ד דמה בכך שמעידים שנסעו שניהם על העגלה של הבעל, דמזה אינו ראיה רק על הנסיעה, אבל מנ"ל שבאו על הספינה, דדילמא נסעו לאיזה מקום אחר לקנות ברזל, והאנשים שנטבעו הם אנשים אחרים. ואפילו לדעת החולקים על הב"ש, מ"מ בנד"ד לית מאן דפליג, דוודאי אין שום ראיה מזה דבאו על הספינה, דילמא חזרו מזה ועלה בדעתם לקנות ברזל באיזה מקום אחר.

וגם מה שהעידה האשה הדסה לאה דתיכף שמעה מר"ד דאותן אנשים נטבעו, פשוט דר' דוד לא הי' בספינה לראות איך שנטבעו, וגם לא שמע מפי הא"י הספן במסל"ת, רק שיצא קול שנטבעו, והגיד להאשה הדסה לאה ששמע קול שנטבעו, ופשוט דאין בעדותו כלום.

ואמנם העיקר יש לסמוך בכאן על עדות הספן ואשתו שהעידו שמכירין אותם והם נטבעו. ומה שנסתפק כת"ר דשמא לא הי' מסל"ת גמור, הלא כתב כת"ר נ"י בעצמו שיש לסמוך על הירושלמי [א"ה: ר' ירושלמי שלהי יבמות] דאם מעיד על אתר נאמן אף דאינו מסל"ת. [ואמנם לדידי הדבר קשה לסמוך על הירושלמי מאחר דהש"ס דילן לא ס"ל כן, וכן כל הפוסקים ז"ל לא הביאו דברי הירושלמי להלכה, ובפרט

דבירושלמי גופא איכא מחלוקת אמוראים בזה, וכיון דש"ס דילן מכריע כדעת החולק על זה, בוודאי נדחה אותו מ"ד בירושלמי מהלכה].

ואמנם תמהנא על כת"ר נ"י דטפי הו"ל לכתוב דיש לסמוך על הטעליגראמא מהפאליציי איך שהר' הענוך גינזבורג ואיש אחר עמו לובאוויץ נטבעו, ועדות הטעליגראמא בוודאי הוא מסל"ת גמור, ואף דאנשי פאליציי לא ראו בעצמם דהם נטבעו, וגם אין מכירים שמם, ופשוט דשמעו כן מהספן, דהספן סיפר להם כן כדי שיודיעו לנשיהם, מ"מ הוי עדות גמור, דמה שהספן הודיע להפאליציי וודאי הוא מסל"ת גמור בלא שאלה, ואנשי הפאליציי שהודיעו להאשה פיגא, ג"כ הוא מסל"ת גמור, וכבר מבואר בכל תשובות האחרונים דמסל"ת מפי מסל"ת ג"כ הוי עדות גמורה.

ואמנם מה שסמך כת"ר נ"י על זה להתיר להאשה להנשא, לא זכיתי להבין, דלו יהא דעליהם העיד הספן ואשתו דנטבעו, מ"מ הלא הם לא העידו שנטבעו וראו דמתו בתוך המים, רק העידו שנטבעו סתם, וכבר מבואר בתשובה (להרמב"ן) [להרשב"א] סימן קכ"ח והובא להלכה בשו"ע אה"ע סימן י"ז סעיף ל"ד דאם מעידים סתם שראו פלוני ופלוני שנטבעו דאין בעדותם כלום, די"ל דלא ראו רק שנפלו לים וכיסו המים עליהם, וקורא על זה שנטבעו, אבל י"ל דתיכף עלו מן המים וחזרו ליבשה, ולכן אין לסמוך על עדותם רק אם מעידים ששהו עד שתצא נפשם, ומשנה ערוכה שנינו דבעינן ששהו העדים עד שתצא נפשם, ובנר"ד הרי לא העיד הספן שעמד ושהה עד שתצא נפשם ולא עלו מן המים, וכל זה במים שיש להם סוף, אבל במים שאל"ס אפי' שהו עד שתצא נפשו לא תנשא לכתחילה, והלכך אף לפי מש"כ כת"ר נ"י דבנר"ד נחשב כמים שיש להם סוף מחמת שנהפכה הספינה עליהם, מ"מ הרי לא העיד ששהה כדי שתצא נפשם, ודילמא תיכף עלו למים מתחת לספינה ועלו לשוט על המים עד שבאו לאיזה מקום הצלה.

ועוד תמהני מש"כ דהוי כמים שיש להם סוף מחמת שנהפכה הספינה, הלא בגב"ע מבואר שהספן או אינו יהודי אחר ראה שהנוך גינזבורג ה' שט ע"פ המים ונלחם עם גלי הים שהציל עצמו, ושוב ראה דירד תהומה, וא"כ מה בכך דנהפכה הספינה, מ"מ הלא מעיד בעצמו שעלה על המים ויצא מתוך הספינה ושט ע"פ

המים, והיינו עיקר דין המשנה דאם נפל במים שאל"ס אפי' אם שהה כדי שתצא נפשו אסורה מלהנשא, וכ"ש כאן דלא שהה ואיכא איסור תורה ואפי' אם נשאת תצא, והלכך לא אדע על מה בנוי עיקר היתרו בזה.

ואגב באתי לכתוב לו מה שקשה לי מאוד בד' כת"ר נ"י מש"כ דאין לחוש משום דמים כמלחמה דמי דאמרי בדדמי משום דיש כאן עדות הדסה לאה וכן עדות הר"ד והר"י ולא נקרא ע"א, ותמהני הלא ר' יונה לא העיד כלל מענין הטביעה רק על הנסיעה ששני אנשים אלו נסעו לקנות ברזל, ועל עדות הנסיעה לא שייך בדדמי כלל, ועיקר החשש לנו על הטביעה דשמא אמרו בדדמי, ועל הטביעה לא ה' בכאן ע"א כשר, רק דר' דוד סיפר לפני האשה הדסה לאה איך ששמע שנטבעו, והלכך אפי' שמע מאת הספן בעצמו במסל"ת, מ"מ עדות אינו יהודי במסל"ת לא עדיף מע"א כשר דחיישינן דאומר בדדמי, וכ"ש א"י בוודאי יש לחוש דאומר בדדמי.

ועוד תמהני דמאי חשש דשמא אמר בדדמי, הלא כת"ר בעצמו כתב דבנר"ד נחשב כמים שיש להם סוף, והרי כבר מבואר ברא"ש בריש פרק האשה שלום דבמים שיש להם סוף ושהה כדי שתצא נפשו לא שייך בדדמי כלל, והוי כאומר קברתיו דכיון דרואה כל ד' רוחותיו של המים ושהה כדי יציאת נפש ולא עלה בוודאי מת בתוך המים, וא"כ למה חשש כת"ר נ"י דאמר בדדמי, ואם מחמת דבאמת בנר"ד לא שהה כדי שתצא נפשו, א"כ בלא"ה אינו כלום בלא חשש בדדמי, דשמא עלה מיד מן הים ושט ע"פ המים עד שבא למקום הצלה, והוי איסור תורה. ואם מעכ"ת נ"י חשש לדעת הראב"ד ובעל המאור ז"ל ועוד פוסקים דסברי דאף במים שיש להם סוף וגם שהה כדי שתצא נפשו יש לחוש בדדמי משום דשיעור כדי שתצא נפשו תלי בכח האדם הנטבע, אם כוחו גדול, יכול לחיות בתוך המים יותר מאדם חלוש המזג, ולפיכך תלי זה לפי הבנת העדים שרואים הטביעה אם יש בשהייתן שיעור כדי שתצא נפשו או לא, והלכך ע"א אינו נאמן עד דאמר בדדמי דחושב דוודאי יש בשהייתו כדי שתצא נפשו, אבל באמת אינו כן, ועל זה אמרינן דמים כמלחמה דמי, כן הוא דעת הראב"ד ובעל המאור ועוד פוסקים, ואם כת"ר נ"י חשש לדעתם, בוודאי יש לחוש בנר"ד, דהרי לא ה' כאן רק עדות של א"י המסל"ת, ולא עדיף מע"א כשר, ופשיטא דיש לחוש דאמר בדדמי אף אם היה

אומר דשהה כדי שתצא נפשו, וכ"ש בנד"ד דאמר סתם שראה שנטבעו דודאי אין בעדותו ממש.

כל זה מה שלא זכיתי להבין דברי קדשו בזה, ולכן אבקש שימחול להשיב לי כוונתו האמיתית בזה.

כ"ד ידיו הדו"ש בלונ"ח ומברכו בברכת כהנים שלמה הכהן מו"ץ דפ"ק ווילנא

לחברת

סימן ט

אשר חתמה

שמות גיטין

ומ"מ אכתוב לו איזה שמות שקבלתי ממר אחי הגאון זצ"ל ומהגאון מו"ה יוסף זצ"ל, היאך לכתוב אותם, כגון בשם ישעיה, דלס"ת קורין אותו ישעיהו, ובאמת יש ספק אם קורין אותו מילתו ע"ש ישעיהו הנביא, דנכתב ע"פ רוב ישעיהו, או דקורין אותו על שם ישעיה דנמצא בדברי הימים ובעזרא דהיו מעולי הגולה, ולכן צריך שני גטין בגט הראשון ישעיהו דמתקרי שעה, דבפי כל נקרא שעה, ואינו נחשב לקיצור השם משום דנחסר ב' אותיות מישעיהו, ובגט השני צריך לכתוב ישעיה דמתקרי ישעיהו, דהא לס"ת נקרא בשם ישעיהו, אבל על שם ישעיה אי אפשר לכתוב דמתקרי דהא אינו נקרא לעולם ישעיה. אבל שם שעה א"צ לכתוב בגט השני, משום דשם שעה הוא קיצור השם מישעיה, דאינו חסר רק אות אחת. ואף דבווילנא כותבין כל קיצורי שמות, כמו בצלאל כותבין דמתקרי צלאל, מ"מ בגט השני אין מחמירין כ"כ לכתוב קיצור השם. וכן בשם שמריהו, דלס"ת קורין אותו שמריהו, ובכתוב נכתב לפעמים שמריהו ולפעמים שמריה, ובפי כל קורין אותו שמעריל, צריך ג"כ שני גיטין, בגט הראשון שמריהו המכונה שמעריל, ובגט שני שמריה דמתקרי שמריהו והמכונה שמעריל. אבל בשם אליהו דלס"ת קורין אותו אליהו, ובפי כל נקרא אליה, ובכתוב נמצא לפעמים אליהו ופעמים אליה, א"צ רק גט אחד ולכתוב אליהו דמתקרי אליה. וכן בשם גדליהו וירמיהו דלס"ת קורין אותו גדליהו וירמיהו, ובפי כל קורין אותו גדליה ירמיה, כותבין בגט גדליהו דמתקרי גדליה, ירמיהו דמתקרי ירמיה. ובשם אליעזר כותבין אליעזר המכונה ליזר. ובשם אלעזר כותבין אלעזר המכונה לאזר. ובשם יחזקאל כותבין יחזקאל המכונה חזקל.

ובשמות הנשים אין כותבין לעולם המכונה, רק דמתקריא, משום דלשון המכונה יש בו

ולענין אשר בקש ממני לבאר כל ספיקי שמות האנשים ונשים שנפל בד' הפוסקים היאך צריך לכתוב בגט כפי הנהוג בוויילנא א"א לבאר הכל בכתב, דאלו כל הימים דיו וכו' א"א לבאר, וכמה חיבורים נתחברו על זה, זה אומר בכה וזה אומר בכה, וא"א לידע האמת עם מי, ובאמת שהכל תלוי במבטא של אותה מדינה, והעיקר יותר עדיף לכתוב בשם שנקרא בפי כל, דלא גרע מחניכה שהכל קורין בו, דתנן במשנה שהוא כשר, ולפי דעת רוב פוסקים כשר אפי' לכתחילה לכתוב בשם החניכה שהכל קורין אותו [וחניכה אינו שם הפימילייע, רק שם גמור שהכל קורין בו, כגון בשם אריה או יהודה דמכנין אותו בשם ליב וכדומה], ובשם אביו שנופל ספק היאך לכתוב בגט, עדיף טפי שלא יכתוב שם אביו כלל, אם לא בגט שנשלח על ידי שליח, והעיקר צריך שימוש אצל הרבנים הבקיאים בדבר היאך לכתוב השמות, ועל זה נאמר דגדול שימושה יותר מלימודה, וגם יש חילוק דאם קורין אותו יהודה לבד או אריה לבד ובפי כל נקרא ליב, צריך לכתוב המכונה ליב, אבל אם קורין אותו לס"ת יהודה ליב או אריה ליב, ובפי כל נקרא ליב, אז צריך לכתוב יהודה ליב דמתקרי ליב. וכ"ה בשם דוב ובפי כל נקרא בער או בעריל ובשם יצחק, ובפי כל נקרא אייזיק, צריך לכתוב יצחק המכונה אייזיק, או דוב המכונה בער, אבל אם קורין אותו לס"ת דוב בער ובפי כל נקרא בער, צריך לכתוב דוב בער דמתקרי בער, וכן ביצחק אייזיק דאם קורין אותו לס"ת יצחק אייזיק ובפי כל נקרא אייזיק, צריך לכתוב יצחק אייזיק דמתקרי אייזיק, ואם נקרא בשני שמות כגון אברהם יצחק ונקרא בפי כל אברהם לבד או יצחק לבד, צריך לכתוב אברהם יצחק דמקרי אברהם, או דמתקרי יצחק, ושני השמות אברהם יצחק נחשב לשם אחד, וצריך לכותבם בחדא שיטה, ואם נכתוב בשני שיטין פסול.